

16. Hilding T. Svartengren Intensifying Similes in English / T. Hilding Svartengren. – Lund : Aktiebolaget Skanska Ckntaltryckriict, 1918. – 512 p.
17. Napier James Folk Lore Superstitious Beliefs in the West of Scotland within This Century / James Napier. – Paisley : Alex. Gardner, 1879. – 185p.
18. Online Etymology Dictionary. – Режим доступу до словника: www.etymonline.com
19. Paterson Ian A dictionary of colour / Ian Paterson – [2nd edition]. – London : Thorogood Publishing Ltd, 2004. – 520 p.
20. Thiselton Dyer T. F. Oxon M.A. English folk-lore / T. F. Thiselton Dyer M.A. Oxon. – London : Hardwicke & Bogue, 1878. – 344p.
21. Watts Donald Dictionary of Plant Lore / Donald Watts. – London : Elsevier, 2007. – 471p.
22. Wilkinson P. R. A Thesaurus of English Traditional Metaphors / Wilkinson P. R. – London : Routledge. – 896 p.
23. Wright Elizabeth Mary Rustic Speech and Folk-lore / Elizabeth Mary Wright. – London : Humphrey Milford Oxford University, 1913. – 342p.

УДК 811.111'37

Охріменко О.А.
(Київ, Україна)

МОДЕЛЬ ЖАНРУ «ЗАКОН» - ИНВАРИАНТНА-ВАРИАНТНА ФОРМА

Мовленнєвий жанр «закон» є складним явищем, динамічною структурною моделлю, яка відображається в конкретних мовленнєвих творах. Жанр «закон» є інваріантною формою, а «податковий» - варіантною формою, вираженою в 50 податкових текстах.

Ключові слова: модель: горизонтальна, вертикальна, жанр «закон», варіант, інваріант.

Речевой жанр «закон» является сложным явлением, динамической структурной моделью, которая отображается в конкретных языковых произведениях. Жанр «закон» - это инвариантная форма, а «налоговый» - вариантная форма, выраженная в 50 налоговых текстах.

Ключевые слова: модель: горизонтальная, вертикальная, жанр «закон», вариант, инвариант.

The speech genre “law” is a difficult phenomenon, dynamic structural model, that is represented in concrete speech works. Genre “law” is an invariant form, and “fiscal” is the variant form, that is expressed in fifty fiscal texts.

Key words: model: horizontal, vertical, genre “law”, variant, invariant.

«Форма мовленнєвого жанру є складною, різнорівневою системою елементів та зв'язків між ними координаційного й субординаційного типу» [1:53]. Під формою ро-

© Охріменко О.А., 2011

зуміємо систему способів, прийомів та матеріальних засобів вираження, представлення, реформування й функціонування змісту певного твору відповідно до існуючих норм, критеріїв, вимог. Існує велика кількість жанрових форм, які мають свій особливий внутрішній зміст. Форма відображує естетичну та прагматичну цінність твору. Вона має смислове значення, за яким знаходиться людина, культура, світогляд, світовідчуття. Різноманітні форми виникають в залежності від соціально-культурних потреб суспільства та практичної необхідності, так наприклад жанрова форма «закон» з'явилась з появою державності [1:54-55], а форма «податковий закон» - при необхідності оподаткування сфер діяльності громадян. Тому існують варіативні та інваріантні форми закону. **Варіант** (фр. *variante*, от лат. *varians*) — одна з декількох редакцій якого-небудь твору (літературного, музичного, і т. д.) чи офіційного (законодавчого) документу; видозміна будь-якої частини твору. **Інваріант** чи **інваріантність** — термін, який значить дещо незмінне. Конкретне значення терміну залежить від тієї сфери, де він використовується.

Поняття «жанр» використовує літературознавство, журналістика, мистецтвознавство. «Загальна теорія жанрів розглядає жанр як тип художньої форми, як єдність структурно-композиційних ознак, специфічних саме для цього жанру» [3:6]. Потрібно зазначити важливість таких рис жанру, як наявність єдності структурно-композиційних ознак та тривалість процесу створення такої єдності. Під цим терміном М. М. Бахтін розуміє «визначені, відносно стійкі тематичні, композиційні та стилістичні типи визначень» [4:241-242]. Такої ж думки дотримується Одинцов В. В. [5:156], який під конструктивним принципом жанру розуміє місце й роль «раціонально-логічних» та «емоційно-риторичних структур». Жанр – це сполучення елементів лексики, семантики, синтаксису, морфології, фонології в будь-якій мові [6:39].

Багато авторів розглядає жанр з погляду теорії діяльності (Архіпов О.Ф., Брандес М.П., Васильєв, Ю.О., Іваненко С.М., Провоторов В.І., Юдин Е. Г.). Поняття діяльності грає головну роль, оскільки через неї характеризується людський світ. Під діяльністю розуміється сутнісна визначеність способу буття людини у світі, здатність його внести в дійсність зміни, опосередковані ідеальним [7:112]. В якості основних моментів діяльності виділяються «суб'єкт (носії) діяльності; мета – ідеальний образ бажаного, відносно якого змінюється предмет; спосіб за допомогою якого здійснюється зміна; предмет (об'єкт), на який направлена діяльність; результат діяльності» [7:112].

Мовленнєвий жанр – це тип цілісного мовленнєвого твору, який характеризується загальною цілеустановкою та композицією. Мета мовленнєвого спілкування проявляється в композиційно-мовленнєвій, архітектоніко- мовленнєвій та тональній побудові жанру.

Жанр – це сукупність правил побудови мовленнєвого твору, це певні стійкі та достатньо одноманітні правила організації мови в словесному творі [1:56-60].

Якщо схематично прослідкувати процес породження жанру практичного мовлення, то вибудовується наступне: екстралінгвальні фактори – сукупність функціонально-комунікативних ознак, які характеризують спосіб висловлювання – реалізація способу викладу в композиційно-мовленнєвій, архітектоніко-мовленнєвій та тональній побудові, виражений в мовленнєвих формах. До основних екстралінгвальних факторів відносяться: сфера діяльності та комунікативна ситуація (мета комунікації, адресант, адресат, предмет комунікації, канал комунікації, код, можливість зворотного зв'язку, безпосередні умови протікання процесу комунікації – за Шеноном та Уівером).

Функціонально-комунікативні ознаки [8:32] відображують функціонально-комунікативну обумовленість мовленнєвого твору, йому відповідають «лінгвістичні ознаки» у С. С. Троянської [9:49], «якості» Н. В. Безсмертної [10:49] та у М. П. Брандес [1:129], стильові риси у Є. Г. Різель [11:24] виконують роль посередників між екстралінгвальними факторами та їх мовленнєвою об'єктивацією. Функціонально-комунікативні ознаки, визначають спосіб викладу, тобто зовнішню мовленнєву діяльність, діяльність використання, внутрішнім змістом якої є сукупність ФКО. Таким чином, текст являє собою опредметненість у мові типів мовленнєвої діяльності (схем протікання комунікативно-мовленнєвого акту - жанрів), зумовлених позамовними факторами через ФКО.

Продуктивним методом побудови моделі мовленнєвого жанру є розрізнення закономірностей реалізації комунікативних цілеустановок, які складають вертикальну структуру мовленнєвого жанру та закономірностей лінійного розгортання тексту, які складають горизонтальну структуру моделі [12:5].

Побудова вертикальної структури передбачає виявлення функціональної специфіки досліджуваного жанру, його основних комунікативних завдань, а також найбільш характерних для цього мовленнєвого жанру способів реалізації цих комунікативних завдань, тобто мовленнєвих форм, які складають основу композиційно-мовленнєвої організації текстів, під якою розуміють внутрішню структуру, яка представляє собою організацію предметно-логічного змісту, та форму викладу у вигляді використання композиційно-мовленнєвих форм, таких як розповідь, опис та міркування та архітектоніко-мовленнєвих форм (діалог, монолог, полілог) (1: 127; Строителева А. А. 1981).

«Композиційно-мовленнєві форми є формами мисленнєво-мовленнєвого процесу та певними формами викладу в тексті. Вони виступають конструкцією жанру та, реалізуючи певну мету, роблять цю конструкцію носієм конкретного смислу, тому що мета – притосування форми – і є її зміст (смысл)» [2: 21].

Жанрову форму «закон» утворює КМФ «констатуюча розповідь», яка забезпечує максимальне «стиснення» часу та пропускання подробиць, а також максимальне віддалення автора (колективного автора) та читача від події. КМФ «констатуюча розповідь» реалізується в реченнях з констатація ми, ствердженнями, фактами, тобто реченнях, які мають результативний характер. В ній відсутня динаміка, яскраво виражена закінченість думки й непотрібно розвивати її далі, що ослаблює часову послідовність, типічну для форми «констатуюча розповідь».

Побудова горизонтальної структури передбачає опис головних композиційних елементів, виконуючих різноманітні функції в рамках досліджуваного жанру. Основними композиційними елементами мовленнєвого жанру є заголовок, вступ, головна частина та заключна частина. Крім цих елементів в рамках горизонтальної структури можна вважати архітектоніко-мовленнєві форми, які утворюють зовнішню конструкцію жанру, тому що вони є формами реалізації певного комунікативно-мовленнєвого акту. В їх основі лежать односпрямованість чи взаємоспрямованість спілкування між учасниками комунікації. До основних архітектоніко-мовленнєвих форм, за М.П. Брандес, відносяться: монолог, діалог, полілог, їх різноманітні комбінації та чуже мовлення.

Тональна побудова жанру є результатом стильового процесу, тому що в тональностях реалізується аксіологічна функція, функція суб'єктивно-духовного впливу (управлінська функція), яка управляє психологічною стороною сприйняття [1:31-33]. Відбувається

накладення певних характеристик функціонального стилю, до якого належить жанр, на жанрові характеристики. Йдеться про таку стильову якість, як експресивність. Тональності являють собою згорнуту експресивність. Загальна тональність жанру виникає на основі тональностей композиційно-мовленневих форм, архітектоніко-мовленневих форм та стилістичних засобів мови.

«Сфера діяльності включає в себе фактори соціального та психологічного типу, під впливом яких в загальному плані формується комунікативна ситуація окремого комунікативного акту, зумовленого метою комунікації» [2: 23]. Традиційно розрізняють п'ять основних сфер людської діяльності: побутову, ділову, наукову, політико-ідеологічну та естетичну [11:20]. Сфера діяльності жанру «закон» відноситься до офіційно-ділової сфери.

Комунікативна мета мовленнєвого жанру «закон» інформує громадян про правила поведінки в суспільстві, заборони та дозволи, застерігає осіб від неправомірних дій. Сутність комунікативної діяльності відповідно до мети полягає в розробці законів, нормативів, що визначають взаємовідносини між суб'єктами, які діють на ринку, тобто між державою та юридичними і фізичними особами, роботодавцями та найманими працівниками. Це регулювання здійснюється через прийняття законів, постанов, інструкцій або інших документів, які встановлюють порядок дій та правила поведінки.

Тривалість акту комунікації залежить від часу, витраченого на передачу тексту по каналу зв'язку, та сприйняття тексту адресатом.

Адресант – це колективний автор, колектив Федерального податкового департаменту на чолі з Міністром, який безпосередньо займається урегулюванням процесу оподаткування в країні. Звичайно на посаду міністра обирається політик, а не спеціаліст в області податків. Людина, яка розуміється на податках і до думки якої прислуховуються, — сенатор чи перший заступник. Він є державним службовцем, спеціалістом вищого класу. Це може бути професором університету, який вийшов на пенсію, чи високопоставленим працівником податкової служби. Адресант виконує активну роль, тому що за допомогою тексту податкового закону він інформує читачів та впливає на них. У зв'язку з тим, що адресант є колективним автором, то текст не відображає індивідуальні особливості характеру та мовлення адресанта.

Адресат – це, з одного боку, спеціалісти (юристи), а з іншого, – усе суспільство, масовий читач.

Крім цих елементів комунікативної ситуації важливі такі фактори комунікативного акту: код – рідна мова, канал – писемне мовлення, передане через текст закону.

Вид мовлення – монолог. Учасники комунікації не вступають в безпосередній контакт, можливість зворотного зв'язку також відсутня.

Предмет комунікації текстів мовленнєвого жанру «закон» у підвиді «податковий закон», - це механізми і конкретні заходи по оподаткуванню різних сфер практичної діяльності людей.

Жанр та стиль є «як категоріями способу мислення, так і категоріями практичної мовленнєвої діяльності», а «свідомо-мисленнєва діяльність характеризується наявністю внутрішнього плану, регулюванням, опосередкуванням, мисленнєвим моделюванням результатів» [1:56-59].

Модель мовленнєвого жанру являє собою алгоритм, систему правил, за якими створюється реальний текст. Алгоритм володіє певним типом внутрішнього змісту, який ви-

значає форму тексту. Цей зміст жанру складає сукупність функціонально-комунікативних ознак, які визначають спосіб викладу.

ФКО «офіційність» є домінуючою в офіційно-діловій сфері. У жанрі «закон» чітко визначені мовленнєві засоби для продукування юридичного законодавчого тексту.

ФКО «формалізованість» базується на тому, що тематичне коло юридичного мовлення у сфері законодавчих відносин чітко визначене, обмежене правилами написання текстів законів, які створюються колективно, оскільки адресант – це колективний автор.

ФКО «регулятивність» означає врегулювання діяльності людини, спрямування поведінки громадян у комунікативних ситуаціях офіційно-ділового спілкування.

Характерними особливостями жанру «закон» є специфічна професійна лексика, номінативні структури, кліше, простий майбутній час, теперішній час, простий минулий, завершений минулий час, кон'юнктив II, з würde, Infinitiv, інфінітивні звороти, складно-сурядні, складно-підрядні речення, безособові речення, пасив.

Під побудовою горизонтальної структури мається на увазі опис основних композиційних елементів, які виконують різноманітні функції досліджуваного мовленнєвого жанру. Основними композиційними елементами горизонтальної структури жанру прийнято вважати заголовок, вступ, основну та заключну частину.

У заголовку податкового закону міститься корисна для читача інформація про зміст тексту. Заголовок може складатись з одного або кількох слів: Bewertungsgesetz, Gesetz über steuerliche Maßnahmen bei Erhöhung des Nennkapitals aus Gesellschaftsmitteln [13:2009], який друкується жирним шрифтом, щоб відділити назву податкового закону від іншого та щоб читач міг знайти потрібний текст. Вступ надруковано завжди мілким шрифтом, у ньому міститься інформація про закони. Закон стосується відповідної сфери життєдіяльності людини та оподаткування певного виду діяльності. У деяких податкових законах вступ розширюється змістом, якщо текст занадто великий, це дає змогу реципієнту знайти потрібну йому інформацію, не перечитуючи весь податковий закон, а лише необхідну частину. Якщо податковий закон стосується земельних питань, у вступі зазначається, що у прийнятті закону брав участь Бундесрат (Gesetz zur Verbesserung der betrieblichen Altersversorgung (Betriebsrentengesetz - BetrAVG); Gesetz über bauliche Maßnahmen zum Schutz der Zivilbevölkerung (Schutzbaugesetz)) [13:2009].

Після вступу йде основна частина, яка, як правило, ділиться на параграфи, пункти та підпункти. В основній частині мова йде про саму суть закону, та про сферу діяльності, на яку спрямоване оподаткування. Уся інформація міститься в параграфах. Основна частина деяких законів має варіативні форми, вона може складатись з частин, розділів, підрозділів, які у свою чергу теж складаються з параграфів, пунктів, підпунктів. В основній частині також містяться редакції певних частин тексту, пунктів закону від певного числа, місяця, року або старі чи нові редакції. Усі зміни в тексті закону строго фіксуються.

Заключна частина закону завершується **розпорядженням до застосування або заключними розпорядженнями**. Вона може складатись з одного параграфу або декількох параграфів. У заключній частині мова йде про те, де мусить застосовуватися закон, та в деяких законах, навіть, коли він вступає в силу.

Деякі податкові закони доповнюються додатками, структура яких теж варіює. Додатки доповнюють параграфи тексту закону, а деякі повторюють структуру самого закону, тобто складаються з заголовку, вступу, основної частини та заключної. Так наприклад, за-

кон „Gesetz zum Erziehungsgeld und zur Elternzeit (Bundeserziehungsgeldgesetz - BErzGG)“ складається зі вступу, який містить одне речення, основної частини, представлені двома розділами, 21 параграфами, пунктами та редакціями від 31.12.2003 та 01.01.2004, заключної частини, яка складається з третього розділу та трьох параграфів. Закон доповнює додаток, представлений заголовком „Gesetz über die Gewährung von Erziehungsgeld und Erziehungsurlaub (Bundeserziehungsgeldgesetz - BErzGG)“, у редакції для дітей, народжених від 01.01.2001., вступу, який складається з одного речення, основної частини, яка містить три розділи, 21 параграф, пункти, третій розділ (ненадрукований), заключна частина будується з четвертого розділу та двох параграфів. А в законі „Bewertungsgesetz“, наприклад, додатків 26, і складаються вони з таблиць. У збірці податкових законів деякі тексти подані у двох редакціях: новій та старій („Umwandlungssteuergesetz“, у новій редакції: вступ – одне речення та зміст закону, основна частина – дев'ять частин, 25 параграфів, 26-й параграф відсутній, заключна частина – з десятої частини, двох параграфів. А у старій редакції цей закон складається зі вступу – одне речення, основної частини, яку становлять 11 частин, 26 параграфів, заключна частина містить 12-ту частину, два параграфи. Податковий закон старої редакції в кінці має додаток до 23 параграфу, який складається з пунктів, деякі з них представлені лише декількома параграфами, якщо закон дуже старий і використовується лише в окремих випадках, наприклад, Gesetz über bauliche Maßnahmen zum Schutz der Zivilbevölkerung (Schutzbaugesetz). Велику роль грають зноски, в яких зазначено інформацію, коли було змінено закон, коли відредаговано, застосовується він чи ні, якщо закон недійсний, зазначається в яких ще випадках його можна використовувати.

Отже, горизонтальна структура мовленнєвого жанру закон, яка складається з заголовку, вступу, основної частини, заключної частини є інваріантною. Провівши аналіз текстів податкових законів, можна зробити висновок, що горизонтальна структура цих законів є варіативною. Оскільки вона доповнюється додатками, змістом законів у вступі, основна частина розбивається не тільки на параграфи, але й на частини, розділи, підрозділи, редакції; закони подаються у варіації нової та старої редакції.

Вертикальній структурі характерна КМФ «констатуюча розповідь», яка використовується в жанрі «закон» для реалізації її цілеустановок.

Варіативна форма жанру «податковий закон» виражається в 50 текстах податкових законів, які відрізняються один від одного різноманітними податковими термінами та змістом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брандес М. П. Стилистика текста. Теоретический курс: Учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Прогресс-Традиция; ИНФРА – М, 2004. – 416 с.
2. Иваненко С.М. Межстилевой жанр «коммуникативный» и его лингво-текстовые характеристики (на материале текстов на немецком языке): дис. кандидата филол. наук: 10.02.04/ Иваненко Светлана Марьяновна. – К.: 1987. – 240 с.
3. Солганик Г.Я. Стилистика текста: Учеб.пособие. – 3-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2001. – 256 с.
4. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1979.- 423 с.

5. Одинцов В. В. Стилистика текста. – М.: Наука, 1980. – 262 с.
6. Steger H. Einige theoretische und empirische Aspekte der Forschung gesprochener deutscher Sprache // Freiburger Universitätsblätter 34. - Freiburger Universität, 1979. – S. 32 – 42.
7. Філософський словник. – Київ: Головна редакція УРЕ, 1973. – 600 с.
8. Funktional-kommunikative Sprachbeschreibung. Theoretisch-methodische Grundlegung. – Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1981. – 276 S.
9. Троянська Е. С. К вопросу о лингвистических признаках функциональных стилей // Стиль научной речи. – М.: Наука, 1978. – 43-58 с.
10. Бессмертная Н. В. К вопросу о типологии текста // Лингвистика текста и обучение иностранным языкам. – Киев, 1978. – с. 48-55.
11. Ризель Е. Г. К вопросу об иерархии стилистических систем и основных текстологических единиц // Иностранные языки в школе. 1975. - №6. – с. 8-15.
12. Синдеева Т. И. Речевой жанр «газетная рецензия» и его лингвотекстовые характеристики (на материале английского языка): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М.: 1984. – 25с.
13. Steuergesetze, Verlag C. H. Beck München, Stand: 1. Juni 2009.

УДК 811.111'367

Файфер Н.В.
(Київ, Україна)

СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОГО РЕЧЕННЯ

У статті досліджено синтаксичну організацію речень в англійській мові, визначено синтаксичну специфіку англійських речень, розглянуто різноманітні аспекти їх дослідження, а також статус таких лінгвістичних об'єктів, як текст і речення, речення і словосполучення, словосполучення і слово.

Ключові слова: синтаксична організація, текст, речення, словосполучення, слово.

В статье исследована синтаксическая организация предложений в английском языке, определена синтаксическая специфика английских предложений, рассмотрены разнообразные аспекты их исследования, а также статус таких лингвистических объектов, как текст и предложение, предложение и словосочетание, словосочетание и слово.

Ключевые слова: синтаксическая организация, текст, предложение, словосочетание, слово.

The article focuses on the study of syntactic organisation of the sentence in the English language. The aim of the research is to define the syntactic peculiarity of English sentences, to examine various aspects of their investigation and the status of such linguistic phenomena as the text and the sentence, the sentence and the combination of words, the word combination and the word.

Key words: syntactic organisation, the text, the sentence, the word combination, the word.

© Файфер Н.В., 2011